

Η προσέγγιση της έννοιας της διαφορετικότητας στη μεταφραστική θεωρία και πράξη κατά τον εικοστό αιώνα

Αθανασία Τέλιου

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract:

This paper views translation as a semiotic act which relates the context of the source text with the perceptive horizon of the target audience in an equation which contains both normative and analytic elements. Meaning transfer as a synthetic process is often met with tension which results from the existence of differences between the two systems involved in the communicative act. The way in which these differences are evaluated and negotiated by a translator is indicative of his/her decision to move toward the pole of prescription and normalization or description and multivocality.

This paper studies two English translations of Aristotle's *Poetics* which were produced for the same series, the Loeb Classical Library, of the same publishing house, Harvard University Press, at different times in the twentieth century, with the purpose to define the ways in which they resolve the source text/target text equation in terms of their differences. The first translation by W. Hamilton Fyfe produced in 1927 is characterized by normative practices, whereas the second translation by Stephen Halliwell produced in 1995 is more prescriptive and inclusive of elements of incompatibility between the source text and the receiving audiences.

Keywords: semiotic act, incompatibility, source text/target text equation, prescriptive translation, normative practices

1. Η συνάρτηση της περιγραφικής και της κανονιστικής προσέγγισης στις μεταφραστικές σπουδές

Ο προσδιορισμός της έννοιας της ετερότητας στη βάση ενός αφαιρετικού συνεχούς επιτρέπει τη συσχέτισή της με ένα πλέγμα μεταβλητότητας η οποία προϋποθέτει εγγενή κανονιστικά στοιχεία. Η αποσταθεροποίηση του ορισμού γλωσσικών και πολιτιστικών στοιχείων, η οποία συνεπάγεται ταυτόχρονη απομάκρυνση από τον πρωτογενή νοηματικό τους πυρήνα, ενισχύει τη διεργασία της νοηματικής ανάλυσης και τα προϊόντα της δημιουργούν επιμέρους κανονιστικούς τόπους, οι οποίοι μπορούν να λειτουργήσουν συμβατικά ως αυτόνομοι υποθετικά αμετάβλητοι συντελεστές. Σύμφωνα με τον Chesterman, αυτή η επιστημολογική θεώρηση συνιστά ένα ολοκληρωμένο ερμηνευτικό μοντέλο με εφαρμογές στη μετάφραση: "At its best, such research allows us to see both similarities and differences in a perspective that increases our understanding of the whole picture, and also of how this pictures relates to other pictures" (2004: 33).

Η γλώσσα, αν και ενέχει στοιχεία συστημικότητας, έχει ωστόσο έναν ισχυρά κανονιστικό χαρακτήρα και πληθώρα μορφών που δεν υπόκεινται σε αναλυτική κατηγοριοποίηση. Οι επικοινωνιακές και γνωστικές λειτουργίες που βασίζονται στη γλωσσική χρήση χαρακτηρίζονται από ιδιότητες συστηματικής αλλά και αξιωματικής φύσης, οι οποίες συνυπάρχουν σε μια συχνά ανεπίλυτη εξίσωση. Αυτή την εξίσωση καλείται να επιλύσει ο μεταφραστής σε επίπεδο ερμηνευτικό, ταξινομικό και βουλευτικό. Οι δύο πρώτες λειτουργίες αφορούν στην αξιολόγηση του εφικτού της μεταφραστικής πράξης και η τρίτη αφορά στην επιλογή εκ μέρους του μεταφραστή να διαχειριστεί το κατά τόπους ανέφικτο με τρόπο περισσότερο ή λιγότερο κανονιστικό. Η επιλογή αυτή άπτεται ζητημάτων ταυτότητας του αναγνώστη της μετάφρασης, ο οποίος θα βιώσει την ετερότητα είτε ως πρόσκληση διεύρυνσης του γλωσσικού και πολιτισμικού του ορίζοντα είτε ως πρόκληση για τη διασφάλισή του.

2. Οι μεταφράσεις της *Ποιητικής* του Αριστοτέλη από τον W. Hamilton Fyfe και τον Stephen Halliwell σε σχέση με τη διαχείριση εννοιών που αφορούν στο συναίσθημα.

2.1.

Το αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι η διαχείριση, δηλαδή η αξιολόγηση και η ανάδειξη των στοιχείων αλλοτριότητας κατά τη διεργασία μετάφρασης της *Ποιητικής* του Αριστοτέλη, όπως αυτή εκφράστηκε σε δύο αγγλικές μεταφράσεις του κλασικού αυτού κειμένου λογοτεχνικής θεωρίας. Οι δύο μεταφράσεις εκδόθηκαν από τον εκδοτικό οίκο Harvard University Press για τη σειρά Loeb Classical Library η μία στις αρχές και η άλλη στα τέλη του εικοστού αιώνα. Πρόκειται για τη μετάφραση του W. Hamilton Fyfe, η οποία εκδόθηκε αρχικά το 1927 και επανεκδόθηκε το 1932 και για αυτήν του Stephen Halliwell, η οποία εκδόθηκε το 1995. Οι μεταφράσεις απευθύνονται σε ακαδημαϊκό κοινό και διαφέρουν ως προς το βαθμό απόκλισης από το πρωτογενές κείμενο. Η απόκλιση μειώνεται στη μετάφραση του Halliwell και η μείωση αυτή εκφράζει την ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου και τον επαναπροσδιορισμό των συσχετισμών μεταξύ του εννοιολογικού περιβάλλοντος της αρχικής γλώσσας και της γλώσσας στόχου.

Σε γενικές γραμμές η μετάφραση του Fyfe κλίνει προς τη γλώσσα-στόχο, διότι συχνά μετατοπίζει τη σημασιολογική έμφαση εννοιών του αρχικού κειμένου προς την κατεύθυνση του δέκτη. Ο Halliwell αντιθέτως μεταθέτει το κέντρο βάρους της σχέσης μεταξύ του αρχικού και του τελικού κειμένου στη διατήρηση των στοιχείων της γλωσσικής και πολιτιστικής ετερότητας που προκύπτουν από τη μετάφραση. Εκκινώντας από τη μετάφραση του Fyfe, μελετάται η πρακτική που ο Μπερμάν χαρακτηρίζει ως διασαφήνιση (2004: 241), δηλαδή η επεξήγηση του νοήματος με σκοπό να το καταστήσει σαφέστερο στον αναγνώστη. Αυτή η πρακτική εκφράζεται με το σημασιολογικό επαναπροσδιορισμό κάποιων εννοιών και την επιμήκυνση του λόγου, αλλά και με τη χρήση κεφαλαιογραφημένων λέξεων με στόχο τη νοηματική τους συσχέτιση. Η επιλογή των εννοιών που αναλύονται συνιστά μια ενότητα που αφορά στο συναισθηματικό άξονα και στη σχέση του με τη ποιητική πράξη.

2.2.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της *Ποιητικής* του Αριστοτέλη είναι ότι πραγματεύεται τη θέση που έχει το ψυχικό πάθημα, δηλαδή το συναίσθημα, στην ποιητική τέλεση και τον συσχετισμό του με τις γνωστικές διεργασίες που επιτελούνται κατά την παραγωγή ενός καλλιτεχνήματος. Στην *Ποιητική* εκφράζεται η άποψη ότι η λογική και το συναίσθημα έχουν μάλλον παράλληλες παρά αλληλοαναιρούμενες δομές και ως εκ τούτου το συναίσθημα δεν μπορεί να προσδιοριστεί ως ο έτερος πόλος της λογικής. Κατά τον Fortenbaugh “Aristotle adopted an inclusive view of emotional response. He recognized both its cognitive and its bodily aspects” (1975: 21). Ο Halliwell εκφράζει την ίδια άποψη λέγοντας ότι “Aristotle’s whole theory of tragedy assumes an interplay and integration of the intellect and the emotions” (1986: 76) και συμπληρώνει ότι “the experience of poetry is inescapably cognitive, and ... the ordering of the work of art, together with the proper pleasure to be derived from it, is, for Aristotle, inseparable from the universals which ideally furnish its content” (1986: 105), διευκρινίζοντας ότι η περιγραφική ανάλυση των αξόνων της λογικής και του συναισθήματος δεν αναιρούν το συνολικό φιλοσοφικό τους υπόβαθρο.

Ο Kahn επισημαίνει ότι “Aristotle does not speak the language of traditional dualism. He does not contrast the mental with the physical, the human consciousness with the body to which it is attached” (1979: 1) παρατηρώντας επίσης ότι η

αυτονόμηση των συναισθηματικών λειτουργιών από τις νοητικές ανάγεται στη σύγχρονη δυτική σκέψη και κατά συνέπεια “we can not compare all of Aristotle’s psychology with all of the modern discussions of the problem of dualism”(1979: 2). Ο Bleicher τοποθετεί στον έτερο πόλο της λογικής την ηθική και σημειώνει:

The tension between logic and ethics bears witness to the continuance of the dualism between Reason and Life in modern philosophy which eventually leads to their deliberate separation. Their unity, which has characterized Greek philosophy, proved unattainable, if not undesirable, to the philosophers of the Enlightenment in their zeal for pure knowledge cleansed of all claims to authority that could not be legitimized by reference to the guiding light of Reason. (1980: 20)

Έτσι περιγράφεται το πρόβλημα της ένταξης του κειμένου στον κανόνα της σύγχρονης δυτικής φιλοσοφίας και της θεωρίας της λογοτεχνίας, το οποίο συνιστά και μεταφραστικό πρόβλημα. Αυτό το πρόβλημα ο Fyfe διαχειρίζεται με τρόπο προσαρτιστικό, εφόσον στη μετάφρασή του εκφράζει αυτήν την ένταση μεταξύ λογικής και συναισθήματος μεταθέτοντας το κέντρο βάρους πολλών εννοιών στον άξονα του συναισθήματος, το οποίο αντιλαμβάνεται ως πηγή γνώσης και καλλιτεχνικής σύνθεσης. Ενδεικτικό αυτής της προσέγγισής του είναι το γεγονός ότι στην εισαγωγή της μετάφρασής του (1932: ix) ο Fyfe αναφέρεται στον μετά-Βικτωριανό κριτικό George Saintsbury, ο οποίος, κατά τη θεώρηση του Wellek πρέσβευε ότι η ποίηση είναι ‘ultimately inexplicable, unaccountable and momentary’ (1965: 419). Ο Halliwell αντιθέτως δεν παραγνωρίζει τον παραλληλισμό των δυο αξόνων που επιχειρεί ο Αριστοτέλης, διακρίνοντας “an intimate link between the emotions of tragedy and the crucial transformation of fortune, *the metabasis*, which the Poetics locates at the centre of the tragic plot-structure” (1986: 171). Δηλαδή ο συναισθηματικός κύκλος που εκφράζεται στο καλλιτέχνημα εκκινά από την έννοια του τραγικού, το οποίο σηματοδοτεί την αναίρεση της πορείας του μύθου, όπως αυτή προβλέπεται από τους νόμους της πιθανότητας και της αναγκαιότητας και προκαλεί τα συναισθήματα του φόβου και του ελέους. Έτσι η λογική και το συναίσθημα συνδέονται άρρηκτα στη βάση ενός μοντέλου περιοδικότητας, το οποίο περιγράφεται από τον Halliwell ως εξής: “pity and fear are tethered to the experience of the transformation of fortune which Aristotle identifies as the crux of tragic action” (1986: 183).

3. Οι μεταφραστικές πρακτικές του Fyfe και η σχέση τους με τη μετάφραση του Halliwell

3.1 Μετατόπιση του νοήματος

Στο κεφάλαιο 14 της *Ποιητικής*, όπου περιγράφεται η σύνδεση της έννοιας της πλοκής του έργου με τα συναισθήματα που αναλογούν στη δόμησή της, ο Αριστοτέλης λέει ότι ο ποιητής δεν πρέπει να εκφράζει την πτώση πολύ ενάρετων ανθρώπων, διότι αυτό αντιβαίνει στο θρησκευτικό και στο αισθητικό συναίσθημα των θεατών και, όπως λέει χαρακτηριστικά στο στίχο 1453b35 «τό τε γάρ μιαρὸν ἔχει καὶ οὐ τραγικὸν» (Halliwell 1995: 76-77). Η φράση αυτή μεταφράζεται από τον Fyfe ως “outrages the feelings and is not tragic” (1932: 52-53), συρρικνώνοντας ουσιαστικά τη διττή έννοια του μιαρὸν σε μια καθαρά συναισθηματική λειτουργία. Επιπλέον η ανάλυση του όρου σε ρηματική φράση δίνει έμφαση στο συναίσθημα ως τέλος της τέχνης και η χρήση του συναισθηματικά φορτισμένου ρήματος “outrages” υπερτονίζει την αναγωγή του Αριστοτελικού όρου σε ένα συναισθηματικό

κανονιστικό πλαίσιο. Ο Halliwell μεταφράζει τον ίδιο όρο ως “repugnant”, παραπέμποντας σε μια ευρύτερη σημασιολογική κατηγορία.

Επίσης στο στίχο 1456a20 (Halliwell 1995: 94-95) ο όρος «φιλόανθρωπον» μεταφράζεται από τον Fyfe ως “satisfies your feelings” (1932: 70-71) δίνοντας κατά τον ίδιο τρόπο έμφαση στην έννοια της συναισθηματικής πλήρωσης ως κεντρικής ιδέας της ποιητικής τέχνης. Ο ίδιος όρος μεταφράζεται από τον Halliwell ως “arouses fellow-feelings” (1995: 94-95) προσδιορίζοντας την έννοια της φιλανθρωπίας ως συνάρτηση του αισθήματος δικαίου και όχι των συναισθημάτων γενικότερα.

Η θεμελιώδης έννοια της αναγνώρισεως, από την οποία πηγάζει η ηδονή του τραγικού, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία της μίμησης. Στην περίπτωση αυτή ως μίμηση ορίζεται μια λειτουργία σημειωτικού χαρακτήρα που επιτρέπει στον άνθρωπο την αντίληψη μέσω συσχετισμών. Επομένως η αναγνώριση αποτελεί μια λειτουργία που ορίζεται στο πλαίσιο ενός γνωστικού φιλοσοφικού μοντέλου, αλλά είναι άρρηκτα δεμένο με την έννοια της ηδονής, η οποία, όπως λέει ο Düring «είναι η απόλαυση που γεννιέται όταν αποκαθίσταται η ισορροπία στο σώμα» (1991: 289).

Η έννοια της αναγνώρισης μεταφράζεται από τον Fyfe ως “discovery”. Με την επιλογή αυτού του όρου ο Fyfe εισάγει στο μετάφρασμα την αντίληψη ότι η συσχέτιση του ποιήματος με τον άνθρωπο που το διαβάζει πρέπει να είναι μια σχέση νέα, πρωτότυπη και δημιουργική. Ωστόσο, κατά την Αριστοτελική θεώρηση της ποίησης, όπως αυτή εκφράζεται στο κεφάλαιο 2 της *Ποιητικής*, ο ποιητής μπορεί να συσχετίζει ένα αντικείμενο με την αντίληψη του θεατή με τρεις τρόπους, δηλαδή έτσι, ώστε αυτό να φαίνεται καλύτερο, χειρότερο ή όμοιο με το ήθος του θεατή. Στόχος όμως της ποίησης, όπως αναφέρεται στο κεφάλαιο 9, δεν είναι η ρεαλιστική ή μη ρεαλιστική απεικόνιση ενός μύθου, αλλά η συσχέτισή του με τους νόμους της πιθανότητας και της αναγκαιότητας. Έτσι εξισορροπείται κατά κάποιο τρόπο η σχέση του θεατή με το καλλιτέχνημα στο πλαίσιο ενός γενικότερου νοητικού αξιώματος, το οποίο ο Halliwell περιγράφει ως εξής :

universals are not, for Aristotle, substances, least of all universals in the province of ethical action; they are a dimension of reality that can only emerge from the mind’s processes of experience and understanding. But the degree to which, and the salience with which universals emerge in understanding varies with the aspects of reality and the kinds of human thinking involved (2001: 102).

Έτσι επιλέγει τον όρο “recognition” που είναι πιο κοντά στον Αριστοτελικό ορισμό της αναγνώρισης και δε μετατοπίζει το νόημα.

Στο στίχο 1455a30 (Halliwell 1995: 88-89) ο Αριστοτέλης λέει ότι η ποίηση είναι έργο ανθρώπου «εὐφυοῦς» ή «μανικοῦ». Ως ευφυής στην *Ποιητική* (1459a5) ορίζεται ο άνθρωπος που μπορεί να διακρίνει αναλογίες (Halliwell 1995: 114-115), ενώ για την έννοια της μανίας ο Συκουτρής σχολιάζει:

Εἶναι γνωστότατα ὅσα λέγει (ο Πλάτων) περί τῆς θείας μανίας τῶν ποιητῶν καί ἄλλοῦ καί εἰς τον Φαῖδρον, καί πόσον καταδικάζει ὡς χειρωνακτικὴν τὴν ἐργασίαν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις δημιουργεῖ ἐκ τέχνης (245a, 248d), καί ὄχι ἐκ μανίας. Ἐπομένως δέν ἦτο δυνατόν ν’ αγνοῇ ὁ Αριστοτέλης τόν παράγοντ’ αὐτόν, οὔτε να φαντάζεται ὅτι δεν ἦτο πιθανόν καί χωρίς την τεχνικὴν προπαιδείαν να γίνη κανεῖς μεγάλος ποιητής. (1995: 25*)

Ο Fyfe στη μετάφρασή του λέει παραφράζοντας το αρχικό χωρίο ότι η ποίηση χρειάζεται “a sympathetic nature or a madman” (1932: 64-65). Έτσι στην πραγματικότητα μεταθέτει την έννοια της ευφυΐας στον άξονα του συναισθήματος, παραγνωρίζοντας τη νοητική φύση του προσδιορισμού της. Επιπλέον ερμηνεύει την έννοια της μανίας στο πλαίσιο της Βικτωριανής λογοτεχνικής θεώρησης της έμπνευσης ως μιας κατάστασης συναισθηματικής μέθης, κατά την οποία ο ποιητής εξίσταται της προσωπικότητάς του και μεταπίπτει σε καταστάσεις, τις οποίες κατόπιν περιγράφει. Κατά συνέπεια ο Fyfe υπερτονίζει το συναισθηματικό στοιχείο της συμμετοχής του ποιητή στο πάθος του αντικειμένου και επισκιάζει το θρησκευτικό. Ο Halliwell μεταφράζει τη λέξη «εὐφυΐης» ως “gifted person” και τη λέξη «μανικός» ως “manic”, πλέκοντας έτσι έναν πλούσιο σημασιολογικό ιστό ισοδύναμο προς αυτόν του αρχικού κειμένου.

Στο κεφάλαιο 15, ο Αριστοτέλης, ολοκληρώνοντας την περιγραφή του ήθους του τραγικού χαρακτήρα ορίζει ως βασική ιδιότητα του ήθους τη συνοχή και αναφέρεται τόσο στην εσωτερική συνέπεια του μύθου όσο και στη συνέπεια του ήθους του τραγικού ήρωα με τις προσδοκίες των θεατών, τις οποίες ο Halliwell αποκαλεί “the objective conditions of life” (1995: 159). Ως προς αυτό το σημείο, σύμφωνα με το κείμενο (1454b15) ο ποιητής πρέπει να εναρμονίσει το ήθος του χαρακτήρα με «τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ» (Halliwell 1995: 82-83) αναφερόμενος στις ήδη επικρατούσες αντιλήψεις για την ηθογραφική σύνθεση. Η λέξη «αἰσθήσεις» μεταφράζεται από τον Fyfe ως “appeal to the eye” (1932: 58-59) με αναφορά στην εμφάνιση των ηθοποιών, ενώ ο Halliwell χρησιμοποιεί τον όρο “perceptions”, σχολιάζοντας τη δυσκολία του χωρίου, το οποίο είναι αντιφατικό ως προς το αν ο Αριστοτέλης αναφέρεται μόνο στις αντιλήψεις και τις προσδοκίες των θεατών. Στην κατανόηση της προβληματικής του χωρίου θα μπορούσε να βοηθήσει η θεώρηση της έννοιας της αίσθησης στην Αριστοτελική σκέψη από τον Kahn:

Aristotle’s *aësthesis* is not quite the modern notion of sensation. The problem as Aristotle poses it concerns neither the immediate data of consciousness (e.g. what are called ‘sense data’ or ‘raw feels’) nor the perceptions we have of our own body, but, properly speaking, any capacity possessed by living animals for obtaining information concerning the outside world. (1979: 3)

Σε σχέση πάλι με τον ορίζοντα των προσδοκιών και αντιλήψεων του θεατρικού κοινού που πρέπει ο ποιητής να λάβει υπόψη, στο κεφάλαιο 18 ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι η τραγωδία, σε αντίθεση με το έπος, εστιάζει σε έναν μόνο αυτοτελή μύθο, για να μη διασπαστεί η ενότητα της αντίληψης των θεατών και αποβεί ο μύθος «παρὰ τὴν ὑπόληψιν», όπως αναφέρεται στο στίχο 1456a14 (Halliwell 1995: 93-94). Αυτή η φράση μεταφράζεται από τον Fyfe ως “the result is full of disappointment” (1932: 70-71). Έτσι η γνωστικά προσδιορισμένη έννοια της διάσπασης μετατοπίζεται προς την αισθητική κατεύθυνση της συναισθηματικής απογοήτευσης. Ο Halliwell μεταφράζει τη φράση ως “against expectation” μένοντας κοντά στο αρχικό κείμενο.

3.2 Κεφαλαιογράφηση

Μια άλλη μέθοδος που χρησιμοποιεί ο Fyfe για να αναδείξει την ολότητα της ερμηνευτικής του προσέγγισης είναι η κεφαλαιογράφηση τριών επιλεγμένων εννοιών αισθητικού χαρακτήρα. Η τριάδα αυτή αποτελείται από τις έννοιες Φύση/Ποίηση/Μέρι της Τραγωδίας.

Πιο συγκεκριμένα, η γενικότερη έννοια την οποία κεφαλαιογραφεί ο Fyfe είναι η έννοια της φύσεως. Στο κεφάλαιο 4 της Ποιητικής ο Αριστοτέλης λέει ότι η τραγωδία έφτασε στην τελειώσή της μετά από μια εξελικτική διεργασία κατά την οποία διαμορφώθηκε μέσα από άλλες ποιητικές μορφές. Ως τελείωση ορίζει μια νοητή αυτοτέλεια στο πλαίσιο της οποίας κατέστη πλήρως λειτουργική ως προς τα επιμέρους στοιχεία της, όπως το μέτρο. Ο Αριστοτέλης δεν υποστηρίζει ότι αυτή η υποθετική αυτοτέλεια θα εμποδίσει την περαιτέρω εξέλιξη της τραγωδίας, αλλά ότι εάν συνεχίσει να εξελίσσεται θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός νέου αυτοτελούς ποιητικού είδους. Επιπλέον λέει ότι η ίδια η φύση της τραγωδίας, ο σκοπός της, είχε ως αποτέλεσμα την επιλογή όλων των ειδοποιών χαρακτηριστικών που επρόκειτο να συνθέσουν το χαρακτήρα της.

Στην εισαγωγή της μετάφρασής του ο Halliwell γράφει :

Aristotle's perspective on poetic history is hardly straightforward or neutrally factual. It is, on the contrary, permeated by an interpretative vision – a vision of poetic history as an area in which “nature,” working of course through *human* nature (48b4-5) yet promoting practices which have a dynamic of their own (49a15, 24, 60a4), brings into being the distinct cultural forms, the poetic kinds of genres, which count as the primary material for Aristotle's analysis of poetry. (1995: 8-9)

Έτσι, στο στίχο 1449a24 όπου ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί τον όρο «αὐτὴ ἡ φύσις» για να περιγράψει τη φύση της τραγωδίας, ο Halliwell μεταφράζει τον όρο αυτό ως “tragedy's own nature” (Halliwell 1995: 42-43). Ο Fyfe μεταφράζει τη έννοια της φύσεως ως “Nature” (1932: 18-19) και κεφαλαιογραφεί τη λέξη, ανάγοντας έτσι τον όρο σε μια ευρύτερη φιλοσοφική έννοια, τη φύση ως πηγή έμπνευσης και συγγραφικής πνοής. Όπως λέει και στην εισαγωγή της μετάφρασής του: “It is the ecstasy of inspiration, a mystic memory of something known before birth, a supernatural apprehension born from a mingled love of truth and beauty” (1932: xi).

Η δεύτερη κατά σειρά επιμερισμού κεφαλαιογραφημένη έννοια που χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης είναι αυτή της ποίησης. Στον πρώτο στίχο της *Ποιητικής* (144a1) ο Αριστοτέλης δηλώνει το αντικείμενο της μελέτης του που είναι η ποίηση, η λειτουργία, τα είδη και οι αρχές της (Halliwell 1995: 28-29). Η λέξη ποίηση, που μεταφράζεται και από τον Fyfe και από τον Halliwell ως “poetry”, κεφαλαιογραφείται από τον Fyfe (1932: 4-5), ο οποίος έτσι την υπάγει στη γενικότερη κατηγορία της φύσεως, η σύνδεσή τους όμως καταδεικνύει Βικτωριανές καταβολές.

Τέλος, στο κεφάλαιο 12 της *Ποιητικής* στο στίχο 1452b10 (Halliwell 1995: 66-67) ο Αριστοτέλης διαιρεί τα μέρη της τραγωδίας ποσοτικά στον πρόλογο, τα επεισόδια, την έξοδο και τα χορικά άσματα. Ο Fyfe χρησιμοποιεί και εδώ την μέθοδο της κεφαλαιογράφησης (1932: 42-43), εντάσσοντας τα μέρη της τραγωδίας στην ποίηση, η οποία με τη σειρά της υπάγεται στη φύση. Έτσι τα προσδιορίζει στο πλαίσιο μιας αδιάσπαστης ενότητας, την οποία εκφράζει και κατά τη μετάφραση του κειμένου.

4. Επίλογος

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Fyfe στις αρχές του εικοστού αιώνα μετέφρασε την *Ποιητική* λειτουργώντας σε άλλα σημεία συμπληρωματικά και σε άλλα σημεία επεξηγηματικά ως προς το αρχικό κείμενο και παράγοντας έτσι μια

μετάφραση, η οποία χαρακτηρίζεται από μεθόδους προσαρτιστικές, εφόσον φροντίζει να διατηρήσει αδιάσπαστη την αντίληψη του αναγνωστικού κοινού για τη θεωρία της ποίησης παραλείποντας ή μετατοπίζοντας στοιχεία του αρχικού κειμένου. Η μετάφραση του Halliwell, η οποία εκδόθηκε στα τέλη του εικοστού αιώνα, διακρίνεται από μια πολιτική διατήρησης του χαρακτήρα της *Ποιητικής*, η οποία συνεπάγεται τη διάσπαση της αντίληψης ενός αξιωματικού συσχετισμού μεταξύ του αρχικού και του τελικού κειμένου και την έναρξη ενός διαλόγου μεταξύ της αρχαίας και της νεότερης θεωρίας της ποίησης και της τέχνης γενικότερα. Ο χρονικός προσδιορισμός των δύο μεταφράσεων εξυπηρετεί την αναγωγή τους σε ένα πολυσυστημικό πλέγμα παραγωγής.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Bleicher, J. (c1980). *Contemporary Hermeneutics. Hermeneutics as Method, Philosophy and Critique*. London & New York: Routledge.
- Chesterman, A. (2004). "Beyond the particular". In A. Maurantan, P. Kujamäki (eds), *Translation Universals. Do they exist?* Amsterdam & Philadelphia: Benjamins, 33-49.
- Düring, I. (1991). *Ο Αριστοτέλης. Παρουσίαση και ερμηνεία της σκέψης του*. μτφ Π. Κοταζιά-Παντελή. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Fortenbaugh, W.W. (1975). *Aristotle on emotion*. London: Duckworth.
- Halliwel, S. (1986). *Aristotle's Poetics*. London: Duckworth.
- Halliwel, S. (2001). "Aristotelian Mimesis and Human Understanding". In Ø. Andersen, J. Haarberg (eds), *Making Sense of Aristotle. Essays in Poetics*. London: Duckworth, 87-107.
- Kahn, C. H. (1979). "Sensation and Consciousness in Aristotle's Psychology". In J. Barnes, M. Schofield, R. Sorabji (eds), *Articles on Aristotle IV Psychology and Aesthetics*. London: Duckworth, 1-31.
- Munday, J. (2002). *Μεταφραστικές σπουδές. Θεωρίες και εφαρμογές*. μτφρ. Α. Φιλίππατος. Αθήνα: Μεταίχμιο επιστήμες.
- Συκουτρής, Ι. (1995). *Αριστοτέλους. Περί Ποιητικής*. Αθήνα: Ελληνική Βιβλιοθήκη.
- Wellek, R. (c1965). *A History of Modern Criticism: 1750-1950. The later 19th century*. London: Jonathan Cape.

Μεταφράσεις

- Fyfe, W. H., trans. (rev. ed. 1932) "Aristotle. The Poetics". In T. E. Page, E. Capps, L. A. Post, W. H. Rouse, E. H. Warmongton (eds), *Aristotle "The Poetics". Longinus "On the Sublime". Demetrius "On Style"*. London: Heinemann; Cambridge, Mass: Harvard UP, 1-118.
- Halliwel, S., trans. (1995). "Aristotle. Poetics". In S. Halliwel, D.C. Innes (eds), *Aristotle "Poetics". Longinus "On The Sublime". Demetrius "On Style"*. London & Cambridge, Mass.: Harvard UP, 27-141.

